

ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

*І. О. Чобіток, асистент, Українська інженерно-педагогічна академія,
igor_chobitok@ukr.net, orcid.org/0000-0001-7259-431X*

Методологія дослідження. Методи узагальнення й аналізу надали можливість довести, що найважливішою умовою економічного розвитку країни в сучасних турбулентних умовах є забезпечення стабільності розвитку промислових підприємств реального сектору економіки. Факторний аналіз дозволив виокремити ключові чинники екзогенної та ендогенної природи, що негативно впливають на суб'єктів господарювання. Інституціональний та функціональний підходи застосовано під час дослідження динаміки обсягу реалізованої продукції промислових підприємств.

Результати. Проведено аналіз динаміки обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств у 2010–2021 рр. Результати аналізу свідчать про те, що обсяг реалізованої продукції промисловості у загальній кількості реалізованих товарів за 2010–2021 рр. за інституціональним підходом коливається в межах від 32,82% до 36,09%, а за функціональним підходом – у межах від 30,68% до 33,78%. Доведено той факт, що промисловість забезпечує від 30% до 40% загального обсягу реалізованої продукції, що підтверджує пріоритетність даної галузі в розвитку економіки країни. На основі системи показників, які необхідні для перманентної оцінки ресурсного потенціалу як основи формування системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств, виокремлено проблеми їхнього функціонування в сучасний період.

Новизна. З метою створення підґрунтя для прийняття ефективних рішень щодо формування форсайт-інноваційного механізму управління діяльністю промислових підприємств запропоновано алгоритм оцінки складових їхнього ресурсного потенціалу. Виокремлено напрями успішного вирішення проблем вітчизняних промислових підприємств, які у межах інтегрованого підходу поєднують підтримку бізнесу, модернізацію технологій, стабільне енергозабезпечення, соціальну відповідальність та сприятливі умови в інвестиційному та регуляторному середовищі.

Практична значущість. Визначено, що розв'язання проблем вітчизняних промислових підприємств України потребує комплексних заходів, які включають підтримку від держави, модернізацію технологій та управління, інновації, освіту та міжнародну співпрацю. Тільки за таких умов можна створити сприятливі умови для стабільного розвитку вітчизняних промислових підприємств.

Ключові слова: ресурсний потенціал, система управління інноваційним розвитком, алгоритм, ефективність, складові та показники ресурсного потенціалу підприємства.

Постановка проблеми. Найважливішою умовою економічного розвитку країни в сучасних турбулентних умовах є забезпечення стабільності розвитку промислових підприємств реального сектору економіки. В час глобалізації економіки, що супроводжуються активним розвитком економічного

простору, прискоренням обміну інформацією, технологіями, знаннями та досвідом, сприяють трансформації промислових підприємств підвищення їх динамічності, що в свою чергу висуває нові вимоги до ведення бізнесу.

Питання сталості функціонування та

розвитку промислових підприємств набувають все більшої актуальності у зв'язку з посиленням впливу на суб'єкти господарювання негативних тенденцій, спричинених екзогенними та ендегенними факторами (фінансові кризи, пандемії, військові події тощо).

Відповідно, необхідні якісні зміни в механізмах управління на рівні промислових підприємств для забезпечення їх сталого функціонування та розвитку.

У нестабільних економічних умовах управління промисловими підприємствами має базуватися на принципах адаптації для забезпечення економічно стійкого функціонування та розвитку в довгостроковій перспективі. Проте на даний час можна констатувати низьку якість управління, що негативно впливає на ефективність діяльності промислових підприємств.

Сучасна ринкова економіка вимагає абсолютно інноваційних підходів до господарювання, які ґрунтуються на принципах самофінансування, самоокупності, самоуправління.

Водночас система управління на вітчизняних промислових підприємствах не зазнала суттєвих змін і залишається незмінною, задовольняючи більшою мірою лише традиційні вимоги колишньої адміністративної системи управління, яка характеризується домінуванням наглядового аспекту регулювання економічних процесів. Як наслідок, відсутня інформаційна база, на основі якої керівництво промислового підприємства усвідомлює можливість розробки більш ефективної фінансової, виробничої, інвестиційної та управлінської політики в контурі внутрішнього середовища, а також реалізує ефективну стратегію поведінки в зовнішньому середовищі. Однією з основних причин такого стану є недостатня науково-теоретична розробленість аспектів формування інноваційного управління промисловими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями оцінки ресурсного потенціалу як основи формування системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств розглядалися в працях: як Ареф'євої О. В. [1], Гейця В. М. [2], Колещука О. Я. [3], Прохорової В. [4, 5], Процен-

ко В. [4], Хаустової В. [6], Чобіток В. [4, 7] та багатьма іншим.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що необхідно проводити подальші дослідження в напрямку оцінки ресурсного потенціалу як основи формування системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є оцінка ресурсного потенціалу як основи формування системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств в сучасних турбулентних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах господарювання формування системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств стає одним з головних факторів для забезпечення та підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Інноваційні механізми управління промисловими підприємствами в умовах цифровізації дозволяють впроваджувати нові ідеї, технології та процеси, що сприяють покращенню продукції та послуг, збільшенню продуктивності та ефективності виробництва. Однак, вітчизняні підприємства України мають проблемами ендегенного та екзогенного характеру, які ускладнюють їх розвиток.

Одна з найбільших проблем – недостатня фінансова підтримка. Багато вітчизняних промислових підприємств мають складнощі у залученні капіталу для реалізації інноваційно-креативних проєктів. Відсутність доступу до додаткових фінансових ресурсів перешкоджає розробці нових продуктів, проведення досліджень та впровадження сучасних інноваційних технологій. Недостатній рівень фінансування є перешкодою для залучення висококваліфікованих спеціалістів та відкриття дослідницьких центрів, що мають велике значення для стимулювання інноваційного розвитку та удосконалення системи управління.

За даним Державної служби статистики України [8] обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств у 2010–2021 роках (за інституціональним та функціональним підходом) наведено в табл. 1. Також було розраховано відносний показник обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)

промисловості в загальній кількості реалізованої продукції за 2010–2021 рр. за інститу-

ціональним підходом (рис. 1) та функціональним підходом (рис.2).

Таблиця 1

Динаміка обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств у 2010–2021 роках (за інституціональним та функціональним підходом)

Роки	За інституціональним підходом	За функціональним підходом	За інституціональним підходом	За функціональним підходом	За інституціональним підходом	За функціональним підходом
	Усього обсяг, млн. грн..		Промисловість, млн. грн..		Відносний показник, %	
2010	3462136,25	3462136,25	1159231,45	1065850,55	33,48	30,79
2011	4091411,44	4091411,44	1464792,12	1332338,02	35,80	32,56
2012	4307145,57	4307145,57	1498929,68	1400680,19	34,80	32,52
2013	4153087,97	4153087,97	1473091,47	1354130,07	35,47	32,61
2014	4319935,81	4319935,81	1546614,90	1428839,11	35,80	33,08
2015	5318957,74	5318957,74	1887535,36	1776603,73	35,49	33,40
2016	6387872,71	6387872,71	2305695,87	2158030,03	36,09	33,78
2017	7862695,22	7862695,22	2817768,91	2625862,66	35,84	33,40
2018	9388092,15	9388092,15	3248378,63	3045201,90	34,60	32,44
2019	9841060,74	9841060,74	3230045,24	3019383,12	32,82	30,68
2020	10273152,53	10273152,53	3460666,44	3236369,11	33,69	31,50
2021	13867032,39	13867032,39	4916736,25	4678908,59	35,46	33,74

Джерело: [8]

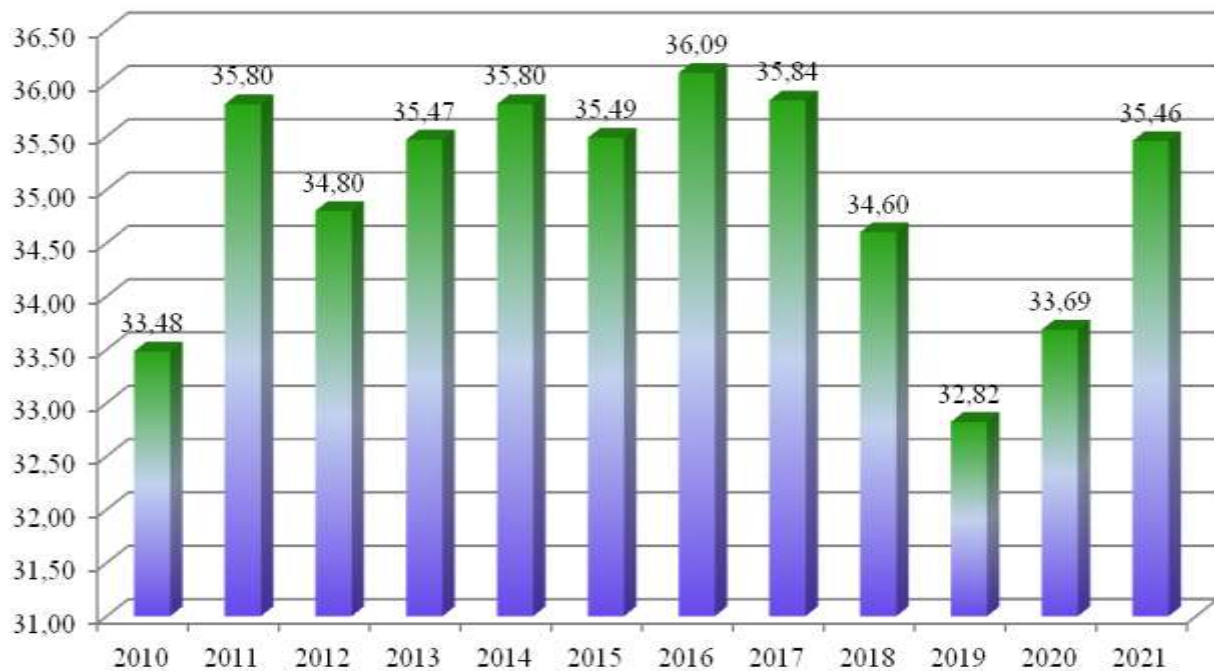

Рис. 1. Динаміка відносного показника обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловості в загальній кількості реалізованої продукції за 2010–2021 рр. за інституціональним підходом, %

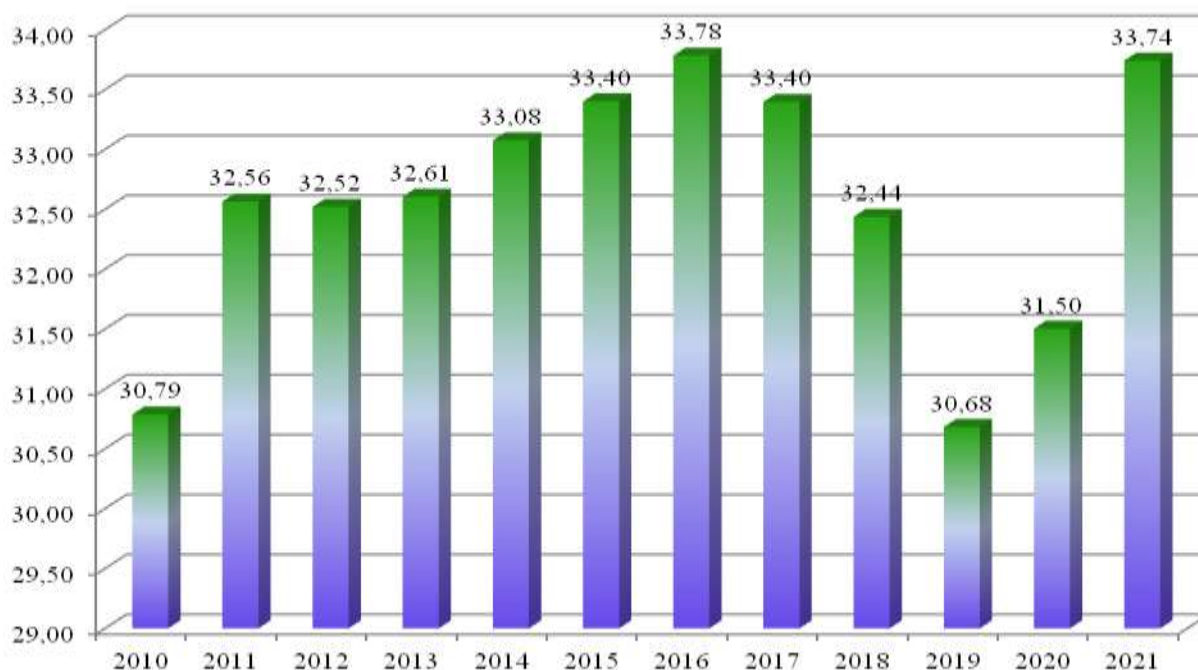

Рис. 2. Динаміка відносного показника обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловості в загальній кількості реалізованої продукції за 2010–2021 рр. за функціональним підходом, %

Результати аналізу свідчать про те, що обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловості в загальній кількості реалізованої продукції за 2010–2021 рр. за інституціональним підходом коливається в межах від 32,82% до 36,09% та функціональним підходом в межах 30,68% до 33,78%. Отже, можна констатувати той факт, що загальна промисловість забезпечує від 30% до 40% загального обсягу реалізованої продукції, що підтверджує пріоритетність даної галузі в розвитку економіки країни.

При формуванні системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств керівництво стикається зі значними труднощами. Для ефективного вирішення цих питань необхідно розробляти програми щодо спільної дії держави, бізнесу та академічно-наукового середовища. Створення сприятливих умов для фінансування, підвищення науково-технічного потенціалу, боротьба з корупцією та бюрократією, розвиток інфраструктури та інноваційних центрів, а також підвищення свідомості інноваційної культури - це лише деякі з напрямків, які потребують уваги для прогресу в цьому напрямку. Запровадження цих заходів сприятиме створенню міцної інноваційної екосистеми, яка сприяє розвитку підприємств

та підвищенню рівня розвитку економіки країни.

Проблемою у формуванні системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств є відсутність належної інфраструктури. Недостатність сучасних лабораторій, технологічних парків і інноваційних кластерів обмежує можливості промислових підприємств для проведення досліджень, тестування нових продуктів та реалізації інноваційних ідей. Відсутність спеціалізованої інфраструктури створює перешкоди для співпраці між різними галузями та обміну прогресивними знаннями.

Багато промислових підприємств України страждають від використання застарілих технологій і морально та фізично зношеної виробничої бази. Вони відповідають трендам сучасного виробництва і не можуть ефективно конкурувати на міжнародних ринках. Недостатня модернізація технологій та відсутність інноваційних рішень знижують рівень розвитку промислових підприємств і зменшують їх конкурентоспроможність.

Більшість промислових підприємств в Україні не відповідають сучасним екологічним стандартам та нормам, які спричиняють забруднення довкілля, використовують за-

старілі технології, які мають негативний вплив на природні ресурси. Недостатня увага до екологічних проблем призводить промислові підприємства до зменшення довіри споживачів і може мати негативний вплив на імідж підприємств.

Для вирішення проблеми промислових підприємств в напрямку недостатньої кваліфікованої робочої сили необхідно звернути увагу на систему освіти та професійну підготовку або перепідготовку кадрів. Розвиток високоякісної освіти, яка відповідає потребам промисловості, і підтримка навчальних програм, спрямованих на розвиток сучасних технологій, можуть допомогти забезпечити належний рівень розвитку працівників та підвищити рівень ресурсного потенціалу промислових підприємств.

Для інноваційного розвитку та зростання рівня наукових досліджень на промислових підприємствах необхідно впровадження нових технологій, поліпшення продукції та збільшення рівня конкурентоспроможності. Заохочення до досліджень, створення інноваційних умов можливе за рахунок співпраці між університетами і промисловими підприємствами з обов'язковою підтримкою держави, що може стати ефектив-

ним інструментом для забезпечення розвитку високотехнологічного сектору.

Важливим аспектом розвитку промислових підприємств є залучення інвестицій, встановлення партнерських зв'язків і співпраці з вітчизняними та міжнародними компаніями та експертами. Це може сприяти передачі знань та технологій, підвищенню якості інноваційного управління та підтримці на етапі модернізації.

Загалом, розв'язання проблем на вітчизняних промислових підприємствах України потребує комплексних заходів, які включають підтримку від держави, залучення приватного сектору, модернізацію технологій та управління, інновації, освіту та міжнародну співпрацю. Тільки за таких умов можна створити сприятливі умови для стабільного розвитку вітчизняних промислових підприємств.

Відповідно, аналізуючи проблеми промислових підприємств, необхідно перманентно проводити оцінку ресурсного потенціалу як основи формування системи управління інноваційним розвитком промислових підприємств, який повинен включати наступні складові та їх показники, що наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Складові та показники для оцінки ресурсного потенціалу промислових підприємств

Складові ресурсного потенціалу промислових підприємств	Умовне позначення складової	Показники ресурсного потенціалу промислових підприємств	Умовне позначення показників
Фінансово-економічна	FE	Валовий прибуток промислового підприємства	FE1
		Валовий дохід	FE2
		Чистий прибуток промислового підприємства	FE3
Виробничо-технологічна	VT	Собівартість продукції	VT1
		Витрати на 1 грн. товарної продукції	VT2
		Накопичена амортизація	VT3
Кадрово-соціальна	KM	Чисельність працівників	KM1
		Число робітників з вищою освітою	KM2
		Середньомісячний заробіток	KM3
Еколого-нормативна	EN	Екологічний податок	EN1
		Витрати на утилізацію відходів	EN2
		Витрати на проведення природоохоронних заходів	EN3
Інноваціо-прогресивна	IP	Загальні витрати на інноваційну діяльність	IP1
		Рівень ризику від інноваційної діяльності	IP2
		Витрати на програмне забезпечення	IP3
Партнерсько-інвестиційна	PI	Довгострокові фінансові інвестиції	PI1
		Рентабельність фінансових інвестицій	PI2
		Інші фінансові інвестиції	PI3
Управлінсько-функціональна	UF	Витрати на утримання апарату управління	UF1
		Витрати на систему управління	UF2
		Витрати на контрольованість процесу	UF3

Алгоритм оцінки складових ресурсного потенціалу промислових підприємств, який є підґрунтям до розробки управлін-

ського рішення щодо формування форсайт-інноваційного механізму управління підприємствами наведено на рис. 3.

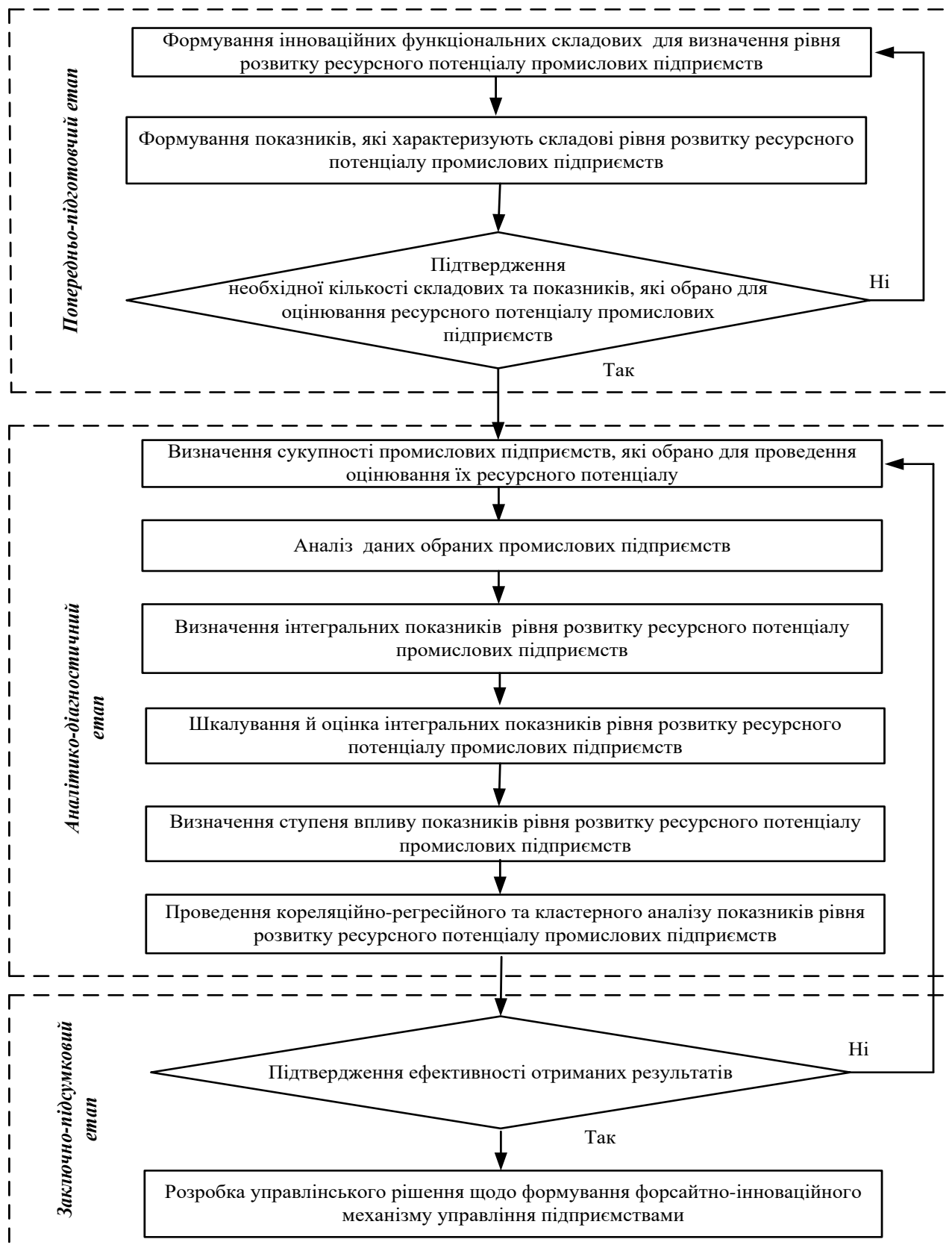

Рис. 3. Алгоритм оцінки складових ресурсного потенціалу промислових підприємств

Розробка управлінського рішення щодо формування форсайт-інноваційного механізму управління підприємствами полягає в успішному подоланні проблем на вітчизняних промислових підприємствах потребує інтегрованого підходу, що включає підтримку бізнесу, модернізацію технологій, стабільне енергозабезпечення, соціальну відповідальність та сприятливі умови в інвестиційному та регуляторному середовищі. Тільки за таких умов можна створити певні позитивні умови для розвитку промисловості та забезпечити стале зростання економіки країни.

Висновки. Отже, вирішення проблем на вітчизняних промислових підприємствах України вимагає комплексного підходу, який включає розвиток інфраструктури, інституційну підтримку, розвиток регіональної промисловості, екологічну сталість, забезпечення соціальної відповідальності тощо. Тільки шляхом спільних зусиль різних сторін (промисловості, держави та науково-освітнього потенціалу) можна досягти значного покращення в діяльності промислових підприємств.

На розвиток промислових підприємств впливають глобальні тенденції, такі як цифровізація, зелена енергетика та сталість. Важливість адаптації вітчизняних підприємств до цих тенденцій, розвиток цифрових технологій, впровадження екологічно чистих процесів та розробку сталого бізнес-плану призведе до значного їх розвитку та підвищення рівня розвитку ресурсного потенціалу.

Література

1. Ареф'єва О.В. Концептуальні основи адаптивного управління функціонуванням та розвитком підприємств. *Економіка та управління*. 2012. № 3. С. 107–111.
2. Геєць В.М. Ендогенізація розвитку економіки у вимірі рівноправності відносин держави, бізнесу та суб'єктів голосування. *Економіка України*. 2018. № 7. С. 3–19.
3. Колешук О.Я. Теоретичні положення управління інноваційністю підприємств: стратегічно-орієнтовані напрямки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №5(73). Ч.2. С. 143–150.
4. Прохорова В.В., Проценко В.М., Чобіток В.І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування. Харків: УПА, 2015. 291 с.

5. Babenko, V., Baksalova, O., Prokhorova, V., Dykan, V., Ovchynnikova, V., Chobitok, V. Information and Consulting Service Using in the Organization of Personnel Management // *Estudios de Economía Aplicada*. 2021. Vol. 38-3, no 1, P. 1–10. <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v38i4.3999>

6. Хаустова В.Є., Колодяжна Т.В. Вплив процесів злиттів та поглинань на конкурентоспроможність економіки в умовах глобалізації: монографія. Харків: ФОП Лібуркіна Л.М., 2019. 416 с.

7. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.

8. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

References

1. Arefieva, O.V. (2012). Kontseptualni osnovy adaptivnoho upravlinnia funktsionuvanniam ta rozvytkom pidpriemstv. *Ekonomika ta upravlinnia*, № (3), 107–111.
2. Heiets, V.M. (2018). Endohenizatsiia rozvytku ekonomiky u vymiri rivnopravnosti vidnosyn derzhavy, biznesu ta subiektiv holosuvannia. *Ekonomika Ukrainy*, (7), 3–19.
3. Koleshchuk, O.Ya. (2019). Teoretychni polozhennia upravlinnia innovatsiiniistiu pidpriemstv: stratehichno-oriientovani napriamky. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, 5(73) ch.2, P. 143–150.
4. Prokhorova, V.V., Protsenko, V.M., & Chobitok, V.I. (2015). Formuvannia konkurentnoi stratehii pidpriemstv na zasadakh innovatsiino-spriamovanoho investuvannia. Kharkiv: UIPA.
5. Babenko, V., Baksalova, O., Prokhorova, V., Dykan, V., Ovchynnikova, V., & Chobitok, V. (2021). Information and Consulting Service Using in the Organization of Personnel Management // *Estudios de Economía Aplicada*. Vol. 38-3, (1), 1–10. <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v38i4.3999>
6. Khaustova, V.Ye., & Kolodiazna, T.V. (2019). Vplyv protsesiv zlyttiv ta pohlynan na konkurentospromozhnist ekonomiky v umovakh hlobalizatsii. Kharkiv: FOP Liburkina, L.M.
7. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V., Kochetkov, & V. Bykhovchenko (2021). Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39, № 71 <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua/>

ASSESSMENT OF RESOURCE POTENTIAL AS THE BASIS FOR THE FORMATION
INNOVATIVE DEVELOPMENT MANAGEMENT SYSTEM INDUSTRIAL ENTERPRISES:
SCIENTIFIC AND PRACTICAL ASPECTS

I. O. Chobitok, Assistant, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

Methods. The generalization and analysis made it possible to prove that the most important condition for the economic development of the country in modern turbulent conditions is to ensure the stability of the development of industrial enterprises in the real sector of the economy. In the course of the globalization of the economy, accompanied by the active development of the economic space, the acceleration of the exchange of information, technology, knowledge and experience, contribute to the transformation of industrial enterprises and increase their dynamism, which puts forward new requirements for doing business.

The issues of the constancy of functioning and development of industrial enterprises are becoming increasingly important due to the increasing impact on business entities of negative trends caused by exogenous and endogenous factors (financial crises, pandemics, military events, etc.). Accordingly, qualitative changes are needed in the management mechanisms at the level of industrial enterprises to ensure their sustainable functioning and development.

In unstable economic conditions, the management of industrial enterprises must be based on the principles of adaptation to ensure economically sustainable functioning and development in the long term. However, at present, one can state the low quality of management, which negatively affects the efficiency of industrial enterprises. Consequently, the modern market economy requires absolutely innovative approaches to management, which are based on the principles of self-financing, self-sufficiency, self-government.

Results. The author in the article analyzed the dynamics of the volume of sales (goods, services) of enterprises in 2010–2021 (according to the institutional and functional approach). The results of the analysis indicate that the volume of sold products (goods, services) of the industry in the total number of products sold for 2010–2021. 68% to 33.78%. Therefore, we can state the fact that the general industry provides from 30 to 40% of the total volume of sales, which confirms the priority of this industry in the development of the country's economy.

The article analyzes the problems of industrial enterprises, identifies the components and their indicators necessary for a permanent assessment of the resource potential as the basis for the formation of a management system for the innovative development of industrial enterprises.

Novelty. An algorithm is proposed for assessing the components of the resource potential of industrial enterprises in order to develop a management solution for the formation of a foresight-innovative enterprise management mechanism, which consists in successfully overcoming problems at domestic industrial enterprises, needs an integrated approach, including business support, technology modernization, stable energy supply, social responsibility and favorable conditions in the investment and regulatory environment. Only in such conditions it is possible to create certain positive conditions for the development of industry and ensure the sustainable growth of the country's economy.

Practical value. It was determined that the solution of problems at domestic industrial enterprises of Ukraine requires comprehensive measures, including support from the state, involvement of the private sector, modernization of technologies and management, innovation, education and international cooperation. Only in such conditions it is possible to create favorable conditions for the stable development of domestic industrial enterprises.

Keywords: resource potential, innovative development management system, algorithm, efficiency, components and indicators of resource potential.

Надійшла до редакції 16.02.23 р.